

BOOK REVIEW

William H. Holt, *The Balkan Reconquista and Turkey's Forgotten Refugee Crisis*, Salt Lake City: University of Utah Press, 2019, 328 p., ISBN 9781607816959

Emir Fatih Akbulat*

Türk tarih yazınında Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman tebaasının Rumeli'de maruz kaldığı mezalim ve etnik temizliğe dair çalışmalar cumhuriyetin erken dönemlerinde ilgi görmese de bu çalışmalar son yıllarda artış göstermektedir.

Doksanüç Harbi döneminde yaşanan katliam ve sürgünleri dönemin tanığı olarak anlatan en önemli eser Hüseyin Raci Efendi, "Zağra Müftüsünün Hatıraları. Tarihçe-i Vak'a-i Zağra" başlığıyla yayınlanmış eserdir.¹ Bu eserde bahsedilen olaylarla ilgili İngiliz konsolosluk raporlarını ise Bilal Şimsir yayınlamıştır. Bilal Şimsir'in "Rumeli'den Türk Göçleri"² adlı eseri bu alandaki en önemli belge yayını niteliğindedir. Üç ciltten

* Dr. Emir Fatih Akbulat,
ORCID ID: 0000-0002-9069-5613, e-mail: emirfatihakbulat@gmail.com

Submitted: 4 December 2023, Accepted: 19 December 2023

¹ Hüseyin Raci Efendi, *Zağra Müftüsünün Hatıraları. Tarihçe-i Vak'a-i Zağra*, haz. Mehmet Ertuğrul Düzdağ, İstanbul: Tercüman Yayınları, 1978.

² Bilâl N. Şimsir, *Rumeli'den Türk Göçleri: Belgeler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1968.

oluşan eserin I. cildi, 1968 yılında yayımlanmış, 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'ne giden süreci, harbi ve Müslümanların etnik temizliğini, II. cildi 1879, III. cildi ise 1880-85 yılları arası dönem meselelerini vesikalarla ele almıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman tebaasına karşı uygulanan mezalim ve etnik temizliğe dair önemli çalışmaları olan bir diğer isim de Nedim İpek'tir. Osmanlı'da nüfus hareketleri üzerine önemli eserler veren İpek'in, yayımladığı makalelerin yanı sıra, "Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri",³ "Mübadele ve Samsun",⁴ "Memalik-i Şahanede Muhaceret"⁵ diğer önemli eserleridir. Bir diğer önemli eser, Mehmet Hacısalihioğlu'nun "Doğu Rumeli'de Kayıp Köyler"⁶ isimli çalışmasında, bir ulus devlet olarak kurulan Bulgaristan'da homojenleştirme politikalarının neticesinde Osmanlı mirası çok sayıda Müslüman/Türk (aynı şekilde Rum ve Yahudi) köyünün, yok edildiği ve haritadan silindiği ortaya koyulmaktadır.

Diğer bazı önemli eserler şu şekilde sıralanabilir; Bilal N. Şimşir, *The Turks Of Bulgaria in International Fore Documents Volume I* (1985) and *Volume II* (1986)⁷; M. Hüdayi Şentük, *Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi (1850-1875)*⁸; M. Türker Acaroğlu, *Bulgarlar ve Bulgaristan Üzerine Yüzyıllık Türkçe Kaynakça*⁹; M. Türker Acaroğlu, *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*¹⁰; Ömer Turan, *The Turkish Minority in Bulgaria*¹¹; Mehmet Hacısalihioğlu (ed), *Balkan ve Karadeniz Ülkelerinde Güncel Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı-Türk İmajı, Kısım 1 ve Kısım 2*.¹²

³ Nedim İpek, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1994.

⁴ Nedim İpek, *Mübadele ve Samsun*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000.

⁵ Nedim İpek, *Memalik-i Şahanede Muhaceret*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2022.

⁶ Mehmet Hacısalihioğlu, *Doğu Rumeli'de Kayıp Köyler İslimye Sancağı'nda 1878'den Günümüze Göçler, İsim Değişiklikleri ve Harabeler*, Ankara: Bağlam Yayıncılık, 2008.

⁷ Bilal N. Şimşir, *The Turks of Bulgaria in International Fore Documents Volume I (1985) and Volume II (1986)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1990.

⁸ M. Hüdayi Şentük, *Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi (1850-1875)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1992.

⁹ M. Türker Acaroğlu, *Bulgarlar ve Bulgaristan Üzerine Yüzyıllık Türkçe Kaynakça*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997.

¹⁰ M. Türker Acaroğlu, *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2006.

¹¹ Ömer Turan, *The Turkish Minority in Bulgaria*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1998.

¹² Mehmed Hacısalihioğlu (ed), *Balkan ve Karadeniz Ülkelerinde Güncel Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı-Türk İmajı, Kısım 1 ve Kısım 2*, ed. Mehmet Hacısalihioğlu, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR), 2020.

Batı tarih yazınında Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılışı sürecinde Müslüman tebaanın maruz kaldığı mezalimi ve etnik temizliği konu alan çok az sayıda âlim vardır. Bu manada Dawn Cahtty'nin "Modern Ortadoğu'da Zorunlu Göç ve Mülksüzleştirme"¹³ isimli eseri, Osmanlı sonrası "kendilerini anavatanlarından koparılmış mülteciler olarak bulan" insanları ve acılarını sadece Hristiyanlar değil, Müslüman halklar bağlamında da görebilen önemli bir çalışmadır.

Justin McCarty de "Ölüm ve Sürgün"¹⁴ isimli eserinde 1821-1922 yılları arası dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman tebaasının etnik kırımını konu edinmiş, ender, Batılı âlimlerdendir.

Batıda Osmanlı tarihi uzmanları arasında Müslüman nüfusun yaşadığı mağduriyetleri de dikkate alan Stanford J. Shaw ya da Heath Ward Lowry gibi âlimlere bir yenisi daha eklenmiştir. William H. Holt, kültür tarihi, dilbilim ve göç konuları üzerine çalışan, Batı'da klasik-oryantalist söylem üzerinden tarihin Batı-perspektifi ile yorumlanması usulünün dışına çıkan, ABD'li bir tarihçidir. Holt, Avrupa'daki Türk varlığına dair Batı tarih yazınındaki Türkofobia etkisini vurgulayarak, klasik Batı-merkezli yazının dışına çıkan kimselerin "Türk yanlısı" etiketine maruz kalarak, bir akademik şüpheye ve küçümsemeye maruz bırakıldığını savunmaktadır.

Holt'un "The Balkan Reconquista and Turkey's Forgotten Refugee Crisis"¹⁵ isimli çalışmasının araştırma konusu Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde Rumeli'de Müslüman tebaaya karşı uygulanan "etnik şiddet"tir. Holt'a göre, Rumeli Müslümanlarının hikâyesi, toplu mezarlara atılmaları ve camilerde yakılmalarıyla sona ermiştir.

Çalışmada, "diğer toplumlar sadece acılarını unutmamakla kalmayıp, bunu ulusal-kimliklerinin en önemli unsuru haline getirirken, Türk tarihinin 1877-78 yıllarında yaşanan bölümünün neden unutulduğu" sorusu sorulmaktadır.

¹³ Dawn Chatty, *Modern Ortadoğu'da Zorunlu Göç ve Mülksüzleştirme*, İstanbul: Koyu Siyah Kitap, 2019.

¹⁴ Justin McCarthy, *Ölüm ve sürgün: Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kırımı (1821-1922)*, 2. baskı, çev. Fatma Sarıkaya, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.

¹⁵ William H. Holt, *The Balkan Reconquista and Turkey's Forgotten Refugee Crisis*, Salt Lake City: University of Utah Press, 2019.

Çalışma, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sürecinde Müslümanların Rumeli'den sürülmesini "fikir [Müslümanların/Türklerin Avrupa'daki varlıklarına son vermek], eylem [Müslüman/Türk unsurun etnik temizliği] ve hafıza [etnik temizliğin Türk toplumsal hafızasındaki yeri]" olmak üzere üç perspektiften incelemektedir.

Çalışmanın amacı, 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi sürecinde ve ardından Rumeli'de cereyan eden trajik hadiselerin Müslüman-Türk toplumunda neden bir toplumsal hafızaya dönüşmediğini ve bu unutkanlığın nedenlerini bulmaktır. Çalışmanın diğer bir amacı da Batı'da hâkim olan "İslamofobyaya, Türkofoya, etnik şiddet ve hafıza" kavramlarının yorumlanmasına katkı sunmaktır.

Çalışmada Batı'nın Şark anlayışının yarattığı oryantalist düşüncenin hadiseleri yorumlamada taraflı ve ikiyüzlü bir bakış açısına neden olduğu savunulmaktadır. Holt'a göre Avrupa'nın Müslüman-Türkleri değerlendirirken kullandığı oryantalist bakış açısı Batı'nın hadiseleri nesnel ve tarafsız yorumlamasına engel olmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman tebaasının maruz kaldığı mezalimin Batı'da görmezden gelinmesinin nedeni, oryantalist düşüncedir. Batı'nın ikiyüzlü tarih okumasının, doğuya karşı üstünlük duygusunun ve bunun yarattığı bir netice olarak doğuyu yönetme ve sömürme hakkını kendinde görmesinin nedeni de yine oryantalizmdir. Holt'un oryantalist söylemi çözümlenmek için başvurduğu kaynak Edward Said ve onun *Oryantalizm*¹⁶ isimli eseridir.

Çalışmanın bir diğer vurgusu toplumsal "hafıza"dır. "Anıtsallaştırmayı ve geçmişte yaşanan hadiseleri anma çabasını, bir topluluğun, bir ulusun veya bir devletin geçmişi üzerinden varlığını tasvir etme arayışı" olarak tanımlayan Holt, etnik milliyetçilik veya dini temelli tarih görüşünü reddederek, "hafıza"nın, "travmaların üstesinden gelmek ve tarihi aşarak ve yaralarını kabul ederek bireyleri özgürleştirmek için kullanılabilceğini" savunmaktadır. Holt'a göre, Rumeli'den sürgün edilen insanların trajik hikâyesi hem yaşandığı dönemde hem de modern Türkiye tarihinde kolektif hafızada yer almamıştır. Holt, "hafıza"nın bir analizini yaparak, Rumeli'de Müslümanların nasıl ve neden katledildiği kadar, bu

¹⁶ Edward Said, *Oryantalizm: Batı'nın Şark Anlayışları*, 4. bs. çev. Berna Ünler, İstanbul: Metis Yayınları, 2004.

ve bu tür hadiselerin toplumsal hafızalarından neden silindiğinin de sorgulamasını yapmaktadır.

Holt, eserinde, devlet adamları, yabancı elçiler, dönemin sivil, askeri, vb. tanıkları, gazeteciler vd. farklı sosyal gruplardan oluşan kimselerin gerçek hikâyelerinden ve arşiv belgeleri, elçilik raporları gibi birincil kaynaklardan yararlanmaktadır. Ayrıca, sıklıkla, dönemin önemli edebiyatçılarından (Tolstoy ya da Dostoyevski vd.) eserlerine (roman, hikâye, şiir) atıflar yapmaktadır. Zira Holt'un amacı hafızayı sadece resmi devlet raporlarında ya da arşiv belgelerinde değil, toplumsal hafızaya etki eden fikir insanların satır aralarında aramaktır. Çalışmada sıklıkla eskizler de kullanmıştır. Bu eskizlerde Müslümanlara yapılan mezalimler, yıkılan ve yıkılan şehirler köyler ve camiler vb. resmedilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde; Rumeli halkları, Doğu Sorunu meselesine taraf olan ülkeler ve bu farklı grupların aynı zaman diliminde nasıl ve neden bir araya geldikleri açıklanmaktadır. Holt, bu anlatıyı "göç" olgusu bağlamında, Osmanlı İmparatorluğu'nun etnik, dinsel ve kültürel çeşitliliğini inceleyerek açıklar. Bu çeşitli halk topluluklarının tek bir Osmanlı otoritesi altında nasıl var olduklarını ve birbirleriyle nasıl ilişki kurduklarını inceler. Holt'a göre Müslümanlar, Balkan tarih yazınında göz ardı edilmiştir ve despot bir idari dönemin, sığ ve kökleri derin olmayan, sayıca az bir grubu olarak tanımlanmışlardır. Ancak Holt, karşı bir iddiayla, Bulgaristan coğrafyasındaki Müslüman varlığının, köklerinin derin ve farklı milletlerden oluşan bir yapıda olduğunu savunur. Bu heterojen topluluğun Hristiyan tebaa ile olan ilişkisinin iyi ve kötü yönlerini irdeler. Son olarak Bulgar milliyetçiliğinin bağımsızlığa giden hikâyesini anlatır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'ne neden olan hadiseleri, Nisan 1876 Bulgar İsyanı'nı ve isyanın Bab-ı Ali eliyle bastırılmasının Avrupa kamuoyunda "Türk ve Müslüman karşıtı bir söylem" yaratması ele alınmaktadır. Holt'a göre bu söylem, "oryantalizm ve Turkofobi" kavramları üzerinden yaratılmıştır. Holt, bu söylemin, aslında Avrupa'nın hoşnutsuz olduğu, Pan-Slavist ideolojiyle, İstanbul'u ele geçirme idealine hizmet ettiğini ve Balkan elitlerinin yaşanan tüm olumsuzlukları Türk idaresinin suçu olarak gösterdiğini iddia ederek, Hristiyan tebaanın intikam ve açgözlülük duygularıyla Müslümanları katletmesiyle ve sağ kalanları Avrupa'dan sürmesiyle neticelendiğini savunmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Rus ordularının Tuna Nehri'ni geçmesinin ardından, Bulgar, Rus ve Kazak unsurların Müslümanlara uyguladığı sistematik şiddetin “etnik temizliğe” dönüştüğü ve Müslümanların kitlesel kaçışını hızlandırdığı savunulmaktadır. Holt'a göre bu şiddet, Rusların kasıtlı ihmali, beceriksizliği ve mezalime bizzat iştiraki, Kazakların ve Bulgarların ise iştiraki ve kışkırtması dolayısıyla ortak bir suç niteliği taşımaktadır. Bu bölüm Osmanlı sonrası Rumeli'de milliyetçilik ve şiddet arasındaki anlam ve ilişki üzerine bir değerlendirmeye bitmektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; Rumeli Müslümanlarına uygulanan mezalim neticesinde ortaya çıkan mülteci krizinin İstanbul başta olmak üzere imparatorlukta yarattığı kriz incelenmektedir. Zira ağır bir kış mevsiminde, ölümcül tehlikelerin ve salgın hastalıkların eşliğinde cereyan eden Rumeli'den kaçış, sadece İstanbul'un camilerini ve kamu binalarını birer muhacir barınağına dönüştürmekle kalmaz, İmparatorluğun içinde bulunduğu, sosyal, siyasal ve ekonomik vahameti de gözler önüne serer. Hatta Ali Suavi'nin öncülüğünde, muhacirlerin kullanıldığı, bir sivil darbe girişimine de neden olur. Holt, bu bölümde Bab-ı Ali'nin mülteci krizini Rumeli Müslümanlarını Anadolu'ya iskân ve ardından asimilasyonla çözdüğünü iddia etmektedir.

Çalışmanın beşinci bölümünde; Rumeli Müslümanlarının çektiği acıların toplumsal hafızaya etkisi analiz edilirken, Müslümanların İberya yarımadasından ve Balkan yarımadasından sürgünü hadiseleri ve Yahudi-Ermeni tarihiyle benzerlikleri aranarak, yaşanan travmalar ve toplumsal hafıza karşılaştırılmaktadır. Zira Holt'a göre bu halkların her biri, Müslümanların aksine, kendi hikâyelerinden güçlü birer kimlik ve toplumsal hafıza yaratmışlardır. Holt, Rumeli Müslümanları bağlamında sosyo-politik faktörler üzerinden toplumsal hafızanın ve unuttuğunun kaderine dair sonuçlar ortaya koyarken, modern-Türkiye'nin hafızasını da sorgulamaktadır. Holt'a göre, Hristiyanlık kendi kimliğini İslam karşıtlığı üzerinden tanımlarken, “barbarı/Müslümanları Avrupa'dan göndermek” fikri bir karşı şiddet üretir. Bu şiddet çoğu zaman İslam'ın ürettiği şiddetten çok daha fazlası olsa da Avrupa kendi özeleştirisini asla yapmaz. Batı tarih yazınında Rumeli Müslümanlarının maruz kaldığı mezalim ve etnik temizlikten bahsedilmez. Zalim ve barbar bir idare olan Türk imparatorluğunun, “özgürleşmeye çabalayan bir dizi küçük ulusa yönelik bir zulümler yumağının ortasında” yok olduğu anlatılır. Müslümanların maruz kaldığı mezalimi araştıran Batılı âlimler ise açık bir aşağılamaya maruz bırakılır.

Holt'a göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun çekildiği tüm coğrafyalarda, adım adım, Macaristan'dan Edirne'ye kadar, sayısız Osmanlı eseri, Müslüman nüfusa yapıldığı gibi, yok edilmiştir. Ancak şaşırtıcı olan Rumeli Müslümanlarının yaşadıkları korkunç mezalimlerin ve bu yıkımın Batı'da bilinmemesi ya da hatırlanmaması değil, Türkiye'de bu olaylara ilişkin genel bir bilgisizliğin hâkim olması ve hatta Rumeli Müslümanlarının yaşadıkları trajediyi ve tarihini Türk eğitim sisteminin öğretmemesidir.

Peki, Türkler neden bu trajik tarihi unutmuştur? Holt'a göre Türkiye'de, katliam, tecavüz ve kaçış anlarına dayanan bir muhacir hafızasının gelişmesini engelleyen üç ana faktör, 19. yüzyılın son çeyreğinde bir araya gelmiştir; (1) Çoğunluğu temel eğitimden yoksun muhacirler, hızlıca iskân edilmiş ve yeni bir muhacir kimliği altında homojenleştirilerek asimile edilmişlerdir. (2) Osmanlı İmparatorluğu'nun Rumeli muhacirlerini anayurtlarına geri döndürecek güçten mahrum olması dolayısıyla muhacirler yeni yurtlarını geri dönmek üzere sahiplenmek ihtiyacı hissetmişlerdir ve muhacir kimliğinin yerini pan-İslamcı ideoloji almıştır. Diğer çatışma bölgelerinden gelen muhacir dalgaları, Anadolu topraklarına kök salma duygusunu güçlendirmiştir ve bir önceki muhacirlerin yeni muhaceret dalgalarına tanık olmaları kendilerini yerli olarak hissetmelerini sağlamıştır. (3) Sivil toplumu baskı altına alan ve yakın geçmişin duyurulmasını engelleyen Osmanlı İmparatorluğu'nun otokratik doğası, muhacirlerin asimilasyonlarını hızlandırmış ve bir hafıza yaratmalarını engellemiştir. Bu üç ana faktör bir araya gelerek Muhacir kimliğinin ve hafızasının gelişimini engellemiştir ve hatta etkileri bugün dahi devam etmektedir.

Holt'a göre, bu üç ana neden dışında, muhacir hafızasının yaratılmamasının başka sebepleri de vardır. Örneğin bunlardan biri Sultan II. Abdülhamid'in iktidarı döneminin siyasi ve sosyal atmosferidir. Zira Sultan Abdülhamid döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığını sürdürmesinin birleştirici bir ideolojiyi gerektirdiği belirlenmiş, Rus yenilgisi ve muhacir akını sonrası devlet İslam'ı birleştirici bir ideoloji olarak tanımlamıştır. Ayrıca Abdülhamid'in paranoyaları ve tahtını korumak için kurduğu baskı rejimi de bir muhacir hafızası gelişimini engellemiştir. Zira 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi sadece Rumeli'nin ya da İstanbul'un işgali tehlikesini değil, Ali Suavi'nin örgütlediği, muhacirlerin kullanıldığı, bir darbe denemesine de yol açmış ve tüm bunlar Abdülhamid'in korkularını paranoyaya dönüştürmüştür.

Holt'a göre, bir muhacir hafızasının yaratılmamasının bir diğer nedeni de "ilk elden anlatım eksikliği"dir. Buna göre, Müslümanların acı hadiselerle dayanma konusunda güçlü olmaları; tecavüze uğrayan kadınlar ve onları koruyamayan erkeklerin bu utanç verici hadiseleri saklamaları; yüzyıllarca üstün bir konumda yaşayan Müslüman tebaanın Hristiyan tebaaya yenilmenin yarattığı aşağılanma duygusunu gizlemesi; Müslüman tebaanın genel olarak okuma yazma bilmemesi (Hristiyan tebaanın misyoner okullarında eğitim görerek okuma ve yazma oranlarını yükseltmeleri ve bu nedenle belgeleme konusunda daha başarılı olmaları) hafızanın oluşturulamamasına neden olmuştur.

Holt'a göre alfabenin değişmesi (Harf Devrimi 1928'de yapılmıştır) de muhacir hafızasının yaratılmasını engelleyen faktörler arasındadır. Zira tarih ilmiyle uğraşan az sayıda insan hadiseleri cumhuriyet döneminde okuyabilmiştir. Bu felaket durum, dokümantasyona erişimi her ölçüde zorlaştıran dil reformu ile birleştiğinde, sosyolog John Barnes'ın "yapısal hafıza kaybı" dediği hadise yaşanmış ve muhacirlerin tarihi öğrenmemesi için birçok engel ortaya çıkmıştır.

Ayrıca yeni cumhuriyet Osmanlı mirasının reddi üzerine inşa edilmiştir. Sadece siyasi rejim, alfabe ve dil değil, hatta tarih de reddedilmiştir. Yeni cumhuriyet bir ulus devlet yaratmak için etnik kimlikleri reddetmiş ve Türk kimliği altında tüm etnik dini ve kültürel kimlikleri asimile etmiştir. Yeni rejim, bir yenilgi hafızası üzerine değil, Yunanistan'a karşı kazanılan bir zaferin üzerine bina edilmiştir. Yeni Türk devleti, Kurtuluş Savaşı'nın zaferi ardından kurulmuş ve barındırdığı çeşitli Müslüman unsurları Türk kimliği altında homojenleştirerek bir ulus yaratmaya çalışmıştır. Bütünleştirici Türk kimliği, muhacir alt kimliğinin gelişmesine yer bırakmamış, dolayısıyla "hafıza" zayıflamaya devam etmiştir.

Ancak yine de Holt'a göre, 1990'lardan itibaren Türkiye'de 1877-78 dönemi Rumeli hafızası hatırlanmaya başlamıştır. Zira Soğuk Savaş'ın sona ermesi sonrası Türkiye, Batı için eskisi kadar önemli bir müttefik değildir ve yeni bir dış politika perspektifi geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca Doğu Bloğu'nun yıkılması sonrası Rumeli'de Osmanlı bakiyesi Müslümanlara karşı yeni bir etnik-milliyetçi temizlik başlamıştır. 1990'larda Sırbistan'da tecavüz kamplarına kapatılan kadınlar ve katledilen erkekler, Türk toplumuna Rumeli faciasını yeniden hatırlatmıştır. Turgut Özal'ın iktidarı yıllarından itibaren ise Türkiye'nin Rumeli'ye olan ilgisi yeni-Osmanlıcılık ideolojisi olarak tanımlanmıştır.

Özetle Holt, 19. yüzyılda Rumeli coğrafyasında Batılı âlimlerin Modern Balkan tarih yazınında görmezden geldiği, 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nde Rumeli'de katledilen Müslümanların hikâyesini anlatmaktadır. Bu hikâyede Rusya, 1877 yazında Slav akrabalarını Osmanlı boyunduruğundan kurtarma bahanesiyle Tuna Nehri'ni geçtiğinde Müslüman tebaa, Rus, Kazak ve Bulgar vahşetinin kurbanları olmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde Ruslar, Kazaklar ve Bulgarlar "modern dönemde etnik temizlik olarak adlandırılan" bir dizi eylemi icra etmişlerdir. Rumeli'de yaşanan trajedi neticesinde, yüzbinlerce Müslüman katledilmiş, tecavüze uğramış, malları gasp edilmiş, köyleri yakılmış, sürgün edilmiş ya da kaçmak zorunda bırakılmışlardır.

Müslümanların olmadığı bir Avrupa tasavvurunun, 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nde uygulamaya koyulduğunu ve Müslümanların etnik temizliğe maruz kaldıklarını savunan Holt'a göre, Avrupa'dan Müslümanları temizleme fikri Batı'da Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'da ilerlediği erken dönemlerden itibaren mevcuttur. Balkanların homojenleştirilmesi (ki bu Osmanlı Millet Sistemi'nin tam zıttı bir projedir) Rumeli halklarını terörize eden bir projedir. Bu proje, Rumeli'nin heterojen etnik yapısı üzerinde bir öfke yaratmıştır ve bu tecrübenin yarattığı dehşet, bu gün dahi, Hristiyan-Balkan milletleri üzerinde etkisini bir "kimliksel hafıza" olarak göstermektedir. 19. yüzyılda, Müslümanların mülklerini almak için kin ve nefret suçu işleyen Balkan Hristiyanlarının karanlıkta kalan hikâyesini anlatan Holt, günümüzde, Hristiyan-Balkan milletlerinin toplumsal hafızalarında yer edinen "ırkçılık düzeyindeki Türk/Müslüman nefretini" bir toplumsal trajedi olarak tanımlamaktadır.

Holt'un perspektifine göre Rumeli'de yaşanan trajedilere dair Batıda bilinenler Hristiyan tebaanın yaşadıklarıyla sınırlıdır. Müslümanların acıları ise bilinmez zira araştırılmaz ve hatta bilinmek de istenmez. Bu durumun sebepleri Batının Şark tasavvurunda gizlidir. Oryantalizmin neden olduğu İslamafobyaya, Türk-düşmanlığı ve Batının Müslümanlara karşı taşıdığı önyargılar, meselelerin tarafsızca ele alınmasını engellemektedir. Tarihin-Batılı okumasında Osmanlı İmparatorluğu, eskimiş ve zorba bir idare olarak yorumlanarak, Rumeli'nin Hristiyan halkına zulmeden bir tiran olarak anlatılmaktadır. Rumeli Hristiyanlarının bağımsızlık idealinin ürettiği mezalim ise meşrulaştırılmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Rumeli'den çekilişi sırasında yaşanan mezalim ve Müslüman halkın sürgün edilmesi ve mülksüzleştirilmesiyle yaratılan her bir Hristiyan-ulus devlet, bir ulusal

bağımsızlık mücadelesi hikâyesi olarak sunulmaktadır. Holt ise bu anlatımın aksine, Osmanlı idaresinin “Millet Sistemi” ile Balkan Hristiyanlarının ulusal-kimliklerini korumalarını sağladığını savunan, Rumeli Müslümanlarının trajedisini anlatarak Batı-tarih okuması literatürüne katkı sunan, ender Batılı tarihçilerden biri olarak önemli bir eser kaleme almıştır. Eserinin, Batı’da Türk karşıtı ırkçılığa karşı mücadelede fayda sağlayabileceğini iddia eden Holt, amacının Türkler arasında bir mağduriyet fikri yaratmak olmadığını, aksine, bu “korkunç anıların acıdan arınmış bir üzüntü” ile yâd edilebilmesini sağlamak olarak açıklamaktadır.